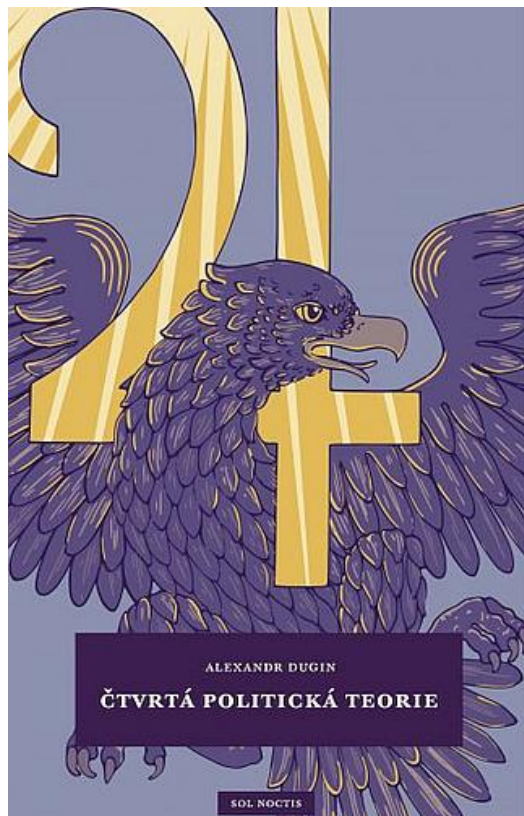

Autor: Alex Kurtagić

Alexander Dugin

Čtvrtá politická teorie

Londýn: Arktos, 2012

Arktos nedávno (*ovšem dnes už je to deset let - pozn. DP, česky Sol Noctis. 2020*) vydal knihu, jež se doufejme stane první ze série překladů Duginovy tvorby (ano, tak se vskutku stalo - pozn. DP). Alexander Dugin je vedoucím katedry sociologie na Moskevské státní univerzitě a přední euroasianista s vazbami na ruskou armádu a dnes má jistý vliv na oficiální politiku Kremlu.

Čtvrtá politická teorie je vysoce osvěžující monografií, jež kombinuje srozumitelné analýzy, filozofickou důslednost a intelektuální kreativitu. Jedná se o Duginův pokus vyřešit zmatení moderní politické teorie a vytvořit základy politické filozofie, která rozhodujícím způsobem zpochybní dominantní liberální paradigma. Není to ani tak nová komplexní politická teorie jako spíš začátek projektu. Název je prozatímní, teorie se teprve buduje. Dugin ji nevidí jako dílo jednoho muže, ale jakožto obtížné, kolektivní hrdinské úsilí.

Kniha nejprve rozvádí historickou topologii moderních politických teorií. Podle Duginova názoru byl liberalismus, nejstarší a nejstabilnější ideologie, první politickou teorií moderny. Druhou byl marxismus, kritika liberalismu prostřednictvím kapitalismu. Fašismus/národní socialismus, reagoval na liberalismus i marxismus a byl třetí politickou teorií. Dugin tvrdí, že fašismus/národní socialismus byl poražen marxismem (1945) a že marxismus byl poražen liberalismem (1989), takže liberalismus zvítězil a proto mohl expandovat po celém světě.

Podle Dugina byl triumf liberalismu tak úplný, že na Západě přestal být politickým či ideologickým a stal se samozřejmostí. Lidé Západu automaticky uvažují liberálně a předpokládají, že žádný rozumný, racionální a vzdělaný člověk by nemohl myslet jinak. Když tak obviňují své oponenty, že jsou ideologičtí, ani si neuvědomují, že i jejich vlastní východiska mají ideologický původ.

Definitivní triumf liberalismu také znamená, že je nyní zcela ztotožněn s modernitou, do té míry, že může být obtížné je od sebe oddělit. První politická teorie v minulosti čelila výzvám nad směřováním modernity ze strany druhé a třetí politické teorie, nástup postmoderny však označuje úplné vyčerpání liberalismu. Už nemá co nového říct, takže se donekonečna jen omezuje na recyklaci a opakování.

Při hledání prvků, kterou mohou být užitečné, Dugin rozebírá každou ze tří ideologií na její jednotlivé části. Přitom detoxikuje dvě zdiskreditované kritiky liberalismu, což je nezbytné k tomu, aby je mohl potom využít. Jeho analýza liberalismu následuje Alaina de Benoista. Protože je to natolik zásadní, použiji de Benoistovy postřehy a přidám do Duginova výkladu liberalismu také některé vlastní.

Dugin označuje za historický subjekt liberalismu jedince. Myšlenkou liberalismu bylo „osvobodit“ jej od všeho, co pro něj bylo vnější (víra, tradice, autorita). Zbytek z toho pak vyplývá: když se zbavíte transcendentna, skončíte ve světě, který je zcela racionální a materiální. Štěstí se pak stává otázkou hmotného růstu. To vede k produktivismu a ekonomismu, což si žádá kapitalismus, je-li jedinec prvořadý. Když se zbavíte transcendentna, odstraníte také hierarchii: všichni lidé se stanou rovnocennými. Pokud jsou si všichni lidé rovni, pak to, co platí pro jednoho, musí platit pro všechny, tedy universalismus. Podobně, jsou-li si všichni rovni, pak si všichni zaslouží stejný díl koláče, takže se ideální formou vlády stává demokracie s všeobecným hlasovacím právem. Liberalismus si časem vytvořil řadu příchutí a myšlenka osvobození nabývá dvou konkurenčních významů: „svoboda od“, již v Americe ztělesňují libertariáni nebo Tea Party; a „svoboda k“, tu ztělesňují demokraté.

Marxistickým historickým subjektem je třída. Marxismus se zabývá hlavně kritikou nerovností vyplývajících z kapitalismu. Jinak sdílí s liberalismem étos osvobození, materialistický světonázor i rovnostářskou morálku.

Historickým subjektem fašismu je stát, u nacionálního socialismu rasa. Oba kritizují materialistický pohled na svět a rovnostářskou morálku marxismu i liberalismu, tudíž současně uplatňují hierarchii i socialismus.

Z takto na stole vyložených karet pak Dugin vybírá to, co považuje za užitečné a zbytek zahodí. Není překvapením, že v liberalismu Dugin nenachází užitečného nic. Cílem je ostatně si liberalismus „odmyslet“.

V následujících několika kapitolách Dugin přináší typologii různých frakcí moderního politického ekosystému – např. konzervatismus (tradicionalismus), levicový konservatismus (strasserismus, národní bolševismus, Niekisch), konzervativní revoluci (Spengler, Jünger, Schmitt, Niekisch), novou levici, národní komunismus atd. Je nezbytné, aby čtenáři těmto pojmům rozuměli a aby je uměli snadno rozpoznat. Tyto pojmy jim totiž mnohé objasní a pomohou jim se vyhnout chybám vyplývajících z nejasných, zmatených, rozporuplných nebo zavádějících označení.

Liberální konservatismus je v této typologii klíčovou kategorií. Na první pohled to může znít rozporuplně, protože v běžném diskurzu je politika hlavního proudu o opozici mezi liberály a konzervativci. Přesto, jak jsem už opakovaně uvedl, když člověk zkoumá základní východiska takzvaných „konzervativců“ (zavádějící označení), dokonce i paleokonzervativců (další zavádějící označení), všichni to ideologicky jsou liberálové, pouze si přejí liberalismus konzervovat, kráčet trochu pomaleji nebo udělat pár kroků zpět. Z tohoto důvodu se pro tento typ nabízí alternativní označení: „konzervativci statusu quo“.

Další důležitou kategorií je národní komunismus. Dugin jej označuje za jedinečný fenomén, kterému se dobře daří v Latinské Americe, a odhaduje, že tu ještě nějakou dobu pobude. Evo Morales a Hugo Chávez patří k předním příznivcům národního komunismu.

Zbytek Duginovy knihy zabírá vytváření základů čtvrté politické ideologie. Kromě prvků zachráněných z dřívějších kritik liberalismu se Dugin dívá také na zbytky, které v moderním filozofickém soupeření zůstaly na okraji zájmu. Jsou to ideje, pro něž žádná z ideologií modernity neměla žádné využití. Pro Dugina jsou zásadní pro antiestablišmentovou politickou teorii. Dugin to sice neříká výslovně, ale pokud si máme odmyslet liberalismus, musí pro něj být jeho zhouba čímsi nemyslitelným.

Proces budování samozřejmě začíná ontologií. Dugin odkazuje na Heideggerův pojem „pobyt“ (Dasein). Na základě tohoto konceptu by chtěl, aby čtvrtá politická teorie pojala svět jako pluriversum s různými národy, které mají odlišnou morálku a dokonce odlišná pojetí času. Ve čtvrté politické teorii by tak představa univerzálních dějin byla absurdní, protože čas je v různých kulturách pojímán různě – nic tedy není ahistorické ani univerzální; všechno je úzce provázané a specifické. To by podmiňovalo morálku odlišnosti, tedy něco, co jsem sám předkládal jako protinávrh k liberální rovnostářské morálce. Podle Dugina existuje také specifická ontologie budoucnosti. Části *Čtvrté politické teorie* zabývající se těmito tématy jsou nejnáročnější a vyžadují chápání určitých základů filozofie, není ale překvapením, že právě zde se odehrává ta pravá průkopnická práce.

Průkopnická a pravděpodobně ještě nesnadnější je Duginova výzva k „útoky na jednotlivce“. Tím zjevně myslí destabilizaci samozřejmého konstruktů, který se sestává z nejmenší sociální jednotky liberalismu – tedy sociálně odděleného jedince jednajícího na základě vlastního

racionálního zájmu, odlišného i od pojmů jako „muž“, „žena“ nebo „člověk“. Dugin předkládá několik návrhů, ale ty se v této fázi jeví jako poměrně nejasné a málo přesvědčivé. To se v rámci tohoto projektu zdá logicky nutné, Duginova semínka však na Západě nachází neúrodnou půdu. Jedinec zde je posvátný, snad proto, že individualismus se v severoevropských společenstvích vyvinul jako model chování adaptivnější než jinde. Možná je zapotřebí kataklyzmatické události, aby se otevřela cesta pro nové vymezení toho, co to znamená být člověkem. Je zřejmé, že čtvrtá politická teorie pojímá člověka nikoli jako „jednotlivce“, ale jako něco jiného, podle všeho jako součást kolektivu. Toto je pravděpodobně velmi ruský způsob pohledu na věc.

Všechno výše uvedené se může zdát jako cosi vysoce abstraktního a domnívám se, že prakticky smýšlející čtenáři to nepřijmou. Těžko si představit, že by abstraktní teoretizování přesvědčilo pragmatického Anglosasa, k filozofii obecně podezřívavého. (Jonathan Bowden byl v tomto ohledu výjimkou.) Teorie má však reálné důsledky a geopolitické úvahy nebývají v Duginově díle nikdy příliš hluboko ukryty.

Pro Dugina je triumf liberalismu ztělesněn amerikanismem. Spojené státy jsou díky svým počátkům osvícenským projektem a díky svému postavení supervelmoci ve dvacátém a jednadvacátém století se staly globální hnací silou liberální praxe. S porážkou marxismu vytvořily a snažily se udržovat unipolární svět definovaný americkou nebo atlantickou liberální hegemonií. Rusko má dlouhou protizápadní a protiliberální tradici a pro Dugina je nepřítelem celoplanetární liberální hegemonie. Dugin by si přál, aby byl svět multipolární, s atlanticismem vyváženým euroasianismem a možná i jinými „ismy“. V geopolitice vyvstává potřeba čtvrté politické teorie z potřeby trvale čelit liberalismu, vytlačit ho na jeho domovskou polokouli – a z Ruska jako takového.

I když tento rozměr existuje a v Duginově díle můžeme detekovat určitý antiamerikanismus, Američané by neměli tuto knihu odmítnout, protože není protiamerická. Jak uvedl Michael O'Meara v souvislosti s Yockeyho antiamerikanismem, amerikanismus a Amerika nebo Američané jsou rozdílné věci a často stojí v opozici. Pro Američany je tedy nezbytné zapojit se do tohoto druhu opozičního smýšlení. Liberalismus totiž Americe dobře sloužil po dvě stě let, ale i ideologie mají životní cyklus jako všechno ostatní a současný liberalismus je hypertrofický a hypertelický; jinými slovy – zabíjí Ameriku a zejména v ní přítomný evropský prvek.

Pokud chtějí Američané pocházející z Evropy zachránit sami sebe a nadále žít na severoamerickém kontinentu a ne být pohlceni liberálním rovnostářstvím a následným ekonomickým bankrotem, hispanizací a afrikanizací, potřebují si americkou identitu, kvůli filozofickým základům zakladatelských dokumentů tak těsně spjatou s liberalismem, představit úplně v novém světle. I když je to nepochybně obtížné, moderní americkou identitu je třeba chápat jako jednu z mnoha možných identit. Zdroje pro reimaginaci identity lze nalézt v archaickém substrátu postupujícím částmi amerického dědictví, které předcházelo systematickému liberalismu – tedy v raném koloniálním období a také v následujícím období vytyčování hranic a divokého západu, které se aspoň dočasně nacházely mimo panství liberalismu, čili v té nejvíce mystické a také nejméně „civilizované“

DĚLSKÝ POTÁPĚČ

části americké historie. I to ale může být ale problematické, protože přece jen šlo o plody pozdní „faustovské“ civilizace. Možná je tak na pořadu dne sestup do barbarství. Teprve čas ukáže.

Pro obyvatele Západu se může Duginův projekt ukázat jako příliš radikální a to i v této pozdní hodině – jen pouhé úvahy jako by si vyžadovaly nějaký zásadní rozchod se současným stavem. Dokud k tomu nedojde, budou konzervativci volat po návratu k předchozímu stavu věcí (na Západě) nebo věrnějším čtení zakládajících listin (v Americe) a to také zůstane limitem nesouhlasu na Západě. I disidenti tudíž zůstanou konzervativními restaurátory klasických myšlenek z centra nebo těch, jež vedly až k současnému stavu věcí. Skutečné revoluční myšlení – re-imaginace a znovuobjevení nás samých – však nakonec přijde spíše z periferie než z centra.

Esej A. Kurtagiće *Unthinking Liberalism: Alexander Dugin's The Fourth Political Theory* vyšla na stránkách Counter-Currents Publishing 17. září 2012.